

Глевська Л.О.

студентка;

Надієнко О.І.

кандидат юридичних наук, доцент,

Запорізький національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗГВАЛТУВАННЯ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Кримінальне законодавство зарубіжних країн по-різному описує та оцінює статеві злочини та, зокрема, злочин зґвалтування. Здебільшого це залежить від історичних та національних особливостей розвитку самої країни, а в деяких випадках – від соціально-побутових умов та звичаїв, які склалися в тій чи іншій державі впродовж віків [1, с. 860].

Потерпілою від зґвалтування (ст. 166 КК Білорусі) може бути особа тільки жіночої статі, а насильство чи погроза при її зґвалтуванні можуть бути застосовані як до неї, так і до інших осіб (у КК Білорусі – до її близьких).

Підтримуючи такий підхід і критикуючи підхід, застосований у ст. 152 КК України, С. Косенко зазначає, що через відмінності у статевій природі чоловіка і жінки не можна запроваджувати тендерну зрівнялівку в кримінально-правовому захисті жінки і чоловіка від насильницьких статевих злочинів [2, с. 178].

У КК Латвії злочинні діяння проти моральності і статевої недоторканності визначені в одній главі XVI. Це має сенс з огляду на беззаперечну, явну аморальність статевих злочинів [6, ст. 160].

Стаття 152 КК Литви, на відміну від ст. 154 КК України, передбачає відповідальність не за примушування до вступу у статевий зв'язок, а за сексуальне переслідування, до якого віднесені навіть вульгарні пропозиції і натяки.

Глава IV Особливої частини «Злочини, що належать до статевої сфери» КК Молдови передбачає відповідальність, зокрема, за зґвалтування (ст. 171) і насильницькі дії сексуального характеру (ст. 172), при цьому потерпілою може бути і особа чоловічої статі.

Специфічними обтяжуючими ознаками цих двох злочинів є: вчинення їх шляхом умисного попереднього наркотичного оп'яніння чи отруєння потерпілої (потерпілого), або з її (його) мордуванням чи умисним зараженням венеричною хворобою, а особливо обтяжуючою ознакою згвалтування – вчинення його щодо особи, яка перебуває під опікою, заступництвом, захистом, на вихованні чи на лікуванні у винного.

У КК Естонії розглядувані діяння мають назву «Винні діяння проти сексуального самовизначення». Вони складають зміст розділу 7 глави 9. До них віднесено й згвалтування – статеві зносини з людиною проти її волі із застосуванням насильства або з використанням її стану, коли у неї не було можливості вчиняти опір чи розуміти, що відбувається [6, ст. 160].

Обтяжуючими цей злочин обставинами визнається згвалтування, вчинене: а) щодо дитини; б) двома чи більше особами; в) особою, яка раніше вчинила згвалтування; г) поєднане із заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю потерпілого; д) таке, що потягло смерть потерпілого; е) довело його до самогубства чи замаху на самогубство.

КК Італії (глава III розділу 12 Книги 2) злочини проти статевої свободи відносять до злочинів проти індивідуальної свободи. У 1996 р. ця глава була доповнена кількома статтями, які передбачили відповідальність за: сексуальне насильство із зловживанням владою (ст. 609-bis), у т. ч. вчинене щодо особи віком до 14 років або із застосуванням зброї, наркотичних засобів, алкоголю, інших предметів чи речовин, шкідливих для здоров'я людини, або вчинене щодо особи, яка піддана особистому обмеженню волі, та за деяких інших обтяжуючих обставин (ст. 609-ter); сексуальні дії з особою віком до 16 років (ст. 609-quater); сексуальні дії у присутності особи віком до 14 років (ст. 609-quinquies); сексуальне насильство, вчинене групою осіб (609-octies).

У КК Франції відповідальність за так звані сексуальні агресії передбачена в основному відділом III глави II розділу II Книги 2. У статті 222-22 визначається, що сексуальну агресію створює будь-

яке сексуальне посягання, вчинене шляхом насильства, примусу, погрози чи обману. До системи сексуальних агресій належить й зґвалтування – будь-який акт сексуального проникнення якого-небудь роду, вчинений щодо іншої особи (як жінки, так і чоловіка) шляхом насильства, примусу, погрози чи обману, які виключають будь-яку добровільність з боку потерпілого (ст. ст. 222-23-222-26). При цьому «сексуальне проникнення» означає проникнення статевими органами або у статеві органи.

Дещо схожою на французьку є система відповідних злочинів у КК Іспанії. Утім, і значні відмінності є очевидними. В офіційному Вступі до цього КК акцентується на тому, що у КК Іспанії 1995 р. по-новому регулюються злочини проти сексуальної свободи. Це нове регулювання має актуалізувати об'єкт злочину, який включає в себе не тільки честь жінки, як це було історично, але і сексуальну волю кого-небудь. Розділ VIII «Злочини проти статевої волі» Книги 2 КК Іспанії складається з чотирьох глав: I – «Сексуальні агресії»; II – «Сексуальні зловживання»; III – «Переслідування сексуального характеру»; IV – «Злочини, пов'язані із заняттям проституцією».

Сексуальною агресією визнається «посягання на статево волю іншої особи з насильством чи залякуванням». Вона карається тюремним ув'язненням на строк від одного до 4 років [6, с. 864].

КК Бельгії, як впливає з назви розділу VII Книги II, посягання на статево недоторканність і зґвалтування (глава V цього розділу) відносить до злочинів і проступків «проти громадської моралі», а зґвалтування не визнає посяганням на статево недоторканність.

Зґвалтуванням визнається тільки «будь-який акт сексуального проникнення, в якій би формі і яким би способом він не був здійснений, вчинений щодо особи, яка не дала на це своєї згоди». При цьому згода вважається відсутньою, зокрема, якщо акт був нав'язаний силою, примушуванням чи хитрощами, або став можливим завдяки слабому здоров'ю або фізичній чи розумовій відсталості потерпілого. Розглядаються як зґвалтування будь-які статеві зносини із застосуванням насильства, якого б характеру вони не були і якими б засобами не здійснювались, вчинені щодо дитини, яка не досягла віку повних 14 років (ст. 375).

Система статевих злочинів, передбачена главою 24 КК Данії (ця глава включає двадцять один параграф), багато у чому схожа з системою відповідних злочинів, визначеною у КК Голландії. Але, крім того, КК Данії визначає такі доволі оригінальні статеві злочини, як, наприклад: одноразовий вступ у статеві зносини з іншою особою, яка помилково приймає злочинця за іншу особу (§221); демонстрація аморального способу життя, яка може драгувати інших або викликати образу суспільства.

Варті особливої уваги система і особливості злочинів сексуального характеру, передбачені КК Норвегії. До вказаної системи входять:

1) незаконні сексуальні контакти. У §206 цього КК прямо визначено, що термін «статевий акт» має на увазі звичайний і анальний статевий акт, до якого прирівнюються введення пеніса в рот, предметів у піхву чи пряму кишку.

Відповідно до §192 карається особа, яка: намагається здійснити сексуальний контакт шляхом насильства чи погрози; має сексуальні стосунки з іншою особою, яка перебуває у несвідомому стані або з інших причин, у тому числі у зв'язку з її малолітнім (до 14 років) віком, не може протистояти таким діям; насильством чи погрозами примушує кого-небудь мати сексуальні стосунки з іншою особою або виконувати відповідні дії із самим собою.

Цей злочин обтяжують такі обставини: а) сексуальний контакт був статевим актом; б) винний викликав несвідомий стан потерпілого з метою досягнути сексуального контакту.

Особливо обтяжуючими обставинами визнаються вчинення зґвалтування: а) групою осіб; б) особливо болісним чи принизливим способом; в) особою, яка раніше була покарана за зґвалтування або за сексуальний контакт з малолітнім; г) внаслідок якого потерпілий помер або отримав серйозні фізичні каліцтва чи шкоду здоров'ю, у т.ч. венеричне чи загальне інфекційне захворювання.

Відповідальність за цей злочин пом'якшується, якщо особа виявилась винною «з причини явного недомислу».

Проведений аналіз дозволяє вказати і на те, що у кримінальних законах європейських держав є чимало положень, на які слід звернути увагу українському законодавцю.

Список використаних джерел:

1. Губанова Є. В. Умисел як необхідна ознака суб'єктивної сторони згвалтування // Вчені записки Таврійського нац. ун-ту ім. В. І. Вернадського. Сер. «Юридичні науки». – Т. 19(58). – № 2. – 2006. – С. 143-146.

2. Навроцький В. О. Кримінальне право України: Особлива частина. – К., 2000. – С. 192.

3. Шевчук Ю. І. Практика призначення покарання за згвалтування // Науково-практичний журнал. – 2008. – № 143. – С. 56-59.

4. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

5. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 07.02.2003 р. № 2.

6. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблема гармонізації. – К.: Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.